

Boek van Pim van Lommel presenteert een hiernamaals waarin alles vanzelf goed komt

Spiritualiteit zonder crisis

Licht, een liefdevolle sfeer, weerzien met mensen die al gestorven zijn en onnoemelijke vrede. Als de mensen met een bijna-dood-ervaring die Pim van Lommel in zijn boek citeert, gelijk hebben, wacht ons een serene en probleemloos hiernamaals. En dat is nu precies het bezwaar dat Theo Boer heeft. Want klopt dat wel met het christelijk geloof? En ook vanuit wetenschappelijk oogpunt zijn er nog wel een paar vragen te stellen.

Dinsdag werd de winnaar bekendgemaakt van de NS publieksprijs 2008. Zonder twijfel één van de opmerkelijkste genomineerden was Pim van Lommel met zijn boek *Eindeloos bewustzijn*. Als cardioloog maakte Van Lommel mee dat patiënten na een reanimatie vertelden over ervaringen van licht en muziek aan het einde van een tunnel, over engelen en over het (bijna)weerzien met geliefden. Omdat deze ervaringen zich voordeden terwijl er nauwelijks aantoonbare hersenactiviteit te meten was, ziet Van Lommel ze als bewijs dat het menselijk bewustzijn niet is gebonden aan het lichaam. Zijn conclusies hebben in en buiten Nederland veel aandacht gekregen. Het gebeurt niet dagelijks dat de reguliere geneeskunde, die over het algemeen als nuchter te boek staat, bewijs levert voor het bestaan van 'bovennatuurlijke' zaken. Dat is goed bericht voor iedereen die is overtuigd dat het zichtbare leven wordt beïnvloed en gedragen door onzichtbare machten die het goed met ons voor hebben. Ook onder christenen gooit Van Lommel daarom hoge ogen. Zijn boodschap is voor een met schuldbesef opgegroeide generatie goede tijding: hier is empirisch bewijs voor de stelling dat we voor de dood niet bang hoeven zijn.

Van Lommel's spreekbeurten (en niet te vergeten hun koffiepauzes) hebben iets weg van een pastorale ontmoeting, compleet met getuigenissen, tranen, begrijpende blikken en aanrakingen. In de KRO-uitzending van 26 maart 2008 die hierover ging (klik hem eens aan via Google)

introduceert een dame Van Lommel voor een volle zaal met de woorden: 'het lijkt wel oorlog, de kerk zit vol'.

Scepsis

Van Lommel valt echter ook scepsis ten deel. Natuurlijk moet je de ervaringen van mensen die op de rand van de dood hebben gezweefd, recht doen. Zulke ervaringen kunnen diep ingrijpen. Dat kerken en christenen daarvoor soms doof zijn, verklaart waarom sommigen van de kerk

Vanuit theologisch oogpunt zijn er twee meer wezenlijke punten die aanleiding geven tot scepsis over de door hem gedane beweringen. Ten eerste zou je bijna vergeten dat 'bijna dood' iets anders is dan 'een beetje dood', laat staan dat iemand die bijna dood was een kort moment ook echt dood is geweest. Zeker: iemand die de Mont Blanc beklimt maar net onder de top moet omdraaien, heeft nog altijd meer recht van spreken dan wie nog nooit een voet op die berg hebben ge-

gen van levenden. Zulke ervaringen zijn belangrijk en misschien ook ontroerend omdat ze iets zeggen over de diepste emoties die een levende heeft als hij de weg naar de dood inslaat. Het zijn echter niet de emoties van een gestorvene.

Signalen

Ook in dat laatste geval is nog niet gezegd dat bijna dood ervaringen geen waarheid zouden kennen. Pastores weten dat mensen tijdens een levenscrisis

Je zou haast vergeten dat 'bijna dood' iets anders is dan 'een beetje dood'

zijn vervreemd. Al dunkt me wel dat, wanneer we luisteren naar bijna dood-ervaringen, er niet alleen oor moet zijn voor positieve ervaringen maar ook voor de ervaringen van angst en vervreemding die er wel degelijk ook zijn. Twijfels zijn er ook over andere observaties van Van Lommel. Critici wijzen erop dat hij naar hersenactiviteit zoekt op de verkeerde plaats en op het verkeerde moment. En zonder meetbare hersenactiviteiten rondom een reanimatie moet je bijna wel concluderen dat de ervaringen die mensen daar achteraf aan overhouden, afkomstig zijn uit een andere wereld. Op die punten zal Van Lommel de methodologen dus nog moeten overtuigen.

Hij heeft een 'bijna top-ervaring'. Maar met de dood is het anders. Hoe graag we het ook anders willen - zeker degenen onder ons die worden verteerd door verdriet om een veel te vroeg gestorvene - we komen er niet omheen dat de grens tussen leven en dood de breedste grens is die er in het universum bestaat. Wie 'bijna dood' is, komt even weinig te weten over de dood als iemand die een keukentrapje beklimt te weten komt over de sneeuwcondities op de top van de Mont Blanc. Bijna dood-ervaringen zijn ervaringen van levenden met een verminderde hersenactiviteit en een onderbroken hartfunctie, dat wel, maar het blijven ervarin-

soms op een bijzondere manier openstaan voor signalen van de bovennatuurlijke werkelijkheid. Dat zadelt ons echter met een ander probleem op: het feit dat Van Lommel's godsbeeld zozeer verschilt van dat van het christendom.

De menigten die door Van Lommel worden toegesproken, krijgen een crisisloze spiritualiteit aangeboden. Alle twijfels die ons, als het goed is, een leven lang achternazitten - heb ik niet teveel voor mezelf geleefd, heb ik aan integriteit gewonnen of juist verloren, heb ik dat wat mij gegeven is, met liefde en respect beheerd - worden bij Van Lommel verzwolgen in de verzekering dat er licht, muziek,

Een bijna-dood-ervaring is iets anders dan een bijna-top-ervaring.

Foto Marco Cecchini

troost, feest en weerzien is aan gene zijde van de dood. Wie zich verplicht voelt aan een eeuwenlange Westerse traditie van kritisch zelfonderzoek zal hiermee moeilijk uit de voeten kunnen. Net zoals we dokters moeten wantrouwen die geen fatale diagnoses stellen, moeten we een spiritualiteit wantrouwen die voorafgaand aan een besef van genade niet eerst aan zelfonderzoek doet. Het kwaad dat we overal om ons heen zien - in de natuur, in politieke en economische structuren, in anderen, maar ook in de 'kleine rotzak in onszelf' - verdient een meer serieuze aandacht dan deze.

Theo Boer

Dr. Theo Boer is Universitair Docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te Utrecht.

